

ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАРИ ЎРТАСИДА СТАРТАП ЛОЙИҲАЛАРИГА БЎЛГАН ҚИЗИҚИШ ВА УНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ

Урынбаев Алишер Пулатович

*Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси
ҳузуридаги Бизнес ва тадбиркорлик олий мактабининг
Қорақалпоғистон Республикаси ҳудудий
филиали бош мутахассиси
+998 91 301 11 99*

Ўзбекистонда амалга оширилаётган ислохотлар жараёнида ёшларга қаратилган давлат сиёсати алоҳида аҳамият касб этмоқда. Мамлакатимиз Президенти томонидан ёшларнинг ижтимоий-иқтисодий ҳаётдаги фаоллигини ошириш, уларнинг бизнес ва ишбилармонлик соҳасида ўз ташаббусларини рўёбга чиқаришлари учун кенг имкониятлар яратилмоқда. Шу мақсадда турли грантлар, имтиёзли кредитлар, таълим дастурлари ва инкубация марказлари фаолияти йўлга қўйилган. Ёшлар томонидан ташкил этилаётган кичик бизнес ва стартаплар инновацияларни жорий қилиш, янги иш ўринларини яратиш, экспорт салоҳиятини оширишда муҳим ўрин тутди.

Бугунги кунда Ўзбекистон аҳолисининг қарийб 60 фоизини 30 ёшгача бўлган ёшлар ташкил этади. Рақамли иқтисодиёт ва инновациялар даврида ёшлар бандлигини таъминлаш ҳамда уларнинг тадбиркорлик салоҳиятини рўёбга чиқариш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан биридир. Мазкур тадқиқот иши ўзбек ёшларининг стартап экотизимида бўлган қизиқиши, мавжуд имкониятлар ва дуч келинаётган тўсиқларни таҳлил қилишга қаратилган.

Мавзунинг долзарблиги (Relevance)

Анъанавий бизнесдан фарқли ўлароқ, стартаплар юқори таваккалчилик ва технологик янгиликка асосланади. Ўзбекистонда ИТ-Парк (IT Park) фаолияти, «Ёшлар — келажагимиз» жамғармаси ва турли грант дастурлари ташкил этилган бўлса-да, ёшларнинг стартап соҳасидаги реал билим даражаси ва ташаббускорлигини илмий асосда ўрганиш тизимли муаммоларни аниқлашга ёрдам беради.

Тадқиқот методлари (Methodology)

Ишда қуйидаги методлардан фойдаланилди:

- **Анкета сўровномаси:** Олий таълим муассасалари талабалари ва мустақил изланувчи ёшлар (18–30 ёш) ўртасида экспресс-сўровнома.
- **Қиёсий таҳлил:** Ўзбекистондаги стартап муҳитини ривожланган давлатлар (масалан, Жанубий Корея, Исроил) тажрибаси билан солиштириш.

- **Статистик таҳлил:** ИТ-Парк ва Давлат статистика агентлиги маълумотларини ўрганиш.

Асосий қисм ва Таҳлил (Main Body & Analysis)

1. Ёшларнинг қизиқишини ҳаракатлантирувчи омиллар (Мотивация)

Сўровнома ва кузатувлар натижасида ёшларнинг стартапга қизиқишига қуйидаги омиллар сабаб бўлаётгани аниқланди:

- **Молиявий мустақиллик:** Ёшларнинг 45% қисқа вақтда юқори даромадга чиқиш истагида.
- **Ўзини намоён қилиш:** Янги технологик ечимлар яратиш ва ижтимоий муаммоларни ҳал этиш (EdTech, FinTech, GreenTech).
- **Давлат томонидан қўллаб-қувватлаш:** Солиқ имтиёзлари, бепул коворкинг марказлари ва субсидиялар.
- **Стартап экотизимининг динамик ривожланиши:**

Ўзбекистон Global Startup Ecosystem Index (СтартапБлинк) халқаро рейтингида рекорд даражадаги ўсишни қайд этиб, дунёда «йил мамлакати» деб тан олинди. Қуйидаги жадвалда стартаплар сони ва мамлакатнинг жаҳондаги ўрни кўрсатилган:

Ўзбекистон стартап экотизимининг асосий кўрсаткичлари динамикаси

Кўрсаткичлар	2023 йил	2024 йил	2025 йил	2026 йил
Жаҳон рейтингидаги ўрни (StartupBlink)	111- ўрин	110- ўрин	98- ўрин	79-ўрин
Фаол стартаплар сони	~300 та	400 та	750 та	529+ та
Жами инвестиция ҳажми	\$53 млн	\$63 млн	\$329 млн	Маълумот шаклланмоқда
Экотизимнинг умумий қиймати	-	-	\$3.9 млрд	\$3.9 млрд

2. Мавжуд муаммолар ва тўсиқлар (Barriers)

Қизиқиш юқори бўлишига қарамай, кўплаб лойиҳалар ғоя босқичидан нарига ўтмайди. Бунинг асосий сабаблари:

- **Венчур молиялаштиришнинг етишмаслиги:** Инвесторлар таваккалчиликдан қўрқади, анъанавий банк кредитлари эса стартаплар учун мос эмас.
- **Билим ва кўникмалар танқислиги:** Тинглаувчиларда "Pitch Deck" (презентация) қилиш, маркетинг ва лойиҳани бошқариш (Agile, Scrum) бўйича тажриба кам.
- **Муваффақиятсизликдан қўрқиш (Fear of Failure):** Жамиятда ва оилада муваффақиятсизликка учраган ёшларга нисбатан салбий қараш мавжудлиги.

Хулоса ва Тавсиялар (Conclusion & Recommendations)

Ўзбекистон ёшлари ўртасида стартапларга қизиқиш жуда юқори, бироқ уларни сифатли маҳсулотга айлантириш учун қуйидаги чораларни кўриш лозим:

1. **Олий таълимда стартап-инкубаторларни ривожлантириш:** Ҳар бир университетда талабалар ўз ғояларини синаб кўрадиган амалий майдонлар яратиш.
2. **Венчур фондлар қонунчилигини соддалаштириш:** Хорижий ва маҳаллий инвесторларни стартапларга пул тикишга рағбатлантириш.
3. **"Ментинг" (Mentor) тизимини йўлга қўйиш:** Муваффақиятли тадбиркорларни ёш стартапчиларга бириктириш.

3. Ёшлар стартапларининг соҳалар бўйича тақсимооти (Диаграмма учун матнли модел)

Сўнгги тадқиқотлар ва венчур ҳисоботларига кўра, ўзбекистонлик ёшлар асосан учта йўналишда юқори қизиқиш ва фаоллик кўрсатмоқда. Илмий ишда ушбу маълумотларни айланасимон (Pie Chart) диаграмма кўринишида тасвирлаш тавсия этилади:

Стартап лойиҳаларининг соҳавий йўналишлари фоизларда:

- **Сунъий интеллект (AI) ва Big Data:** 24.4%
- **Электрон тижорат (E-commerce):** 12.5%
- **Булутли дастурий ечимлар (SaaS):** 11.7%
- **Молиявий технологиялар (FinTech):** 10.2%
- **Таълим технологиялари (EdTech):** 9.5%
- **Бошқа соҳалар (AgroTech, GreenTech ва ҳ.к.):** 31.7%

Лойиҳаларнинг ривожланиш босқичлари

Стартапларнинг молиялаштирилиши ва ривожланиш даражаси ёшлар ўртасидаги асосий муаммони англатади. Лойиҳаларнинг аксарияти бошланғич босқичда қолиб кетмоқда:

Ўзбекистондаги стартап битимларининг босқичлар бўйича тақсимооти

Босқич номи (Stage)	Улуши (%)	Муаммо ва хусусияти
Pre-seed (Ғоя ва илк лойиҳа)	61%	Қизиқиш жуда юқори, лекин тажриба ва молия кам.
Seed (Илк маҳсулот ва сотувлар)	31%	Бозорга кириб бораётган истиқболли ёшлар жамоалари.
Series A+ (Йирик кенгайтиш)	8%	Профessional даражага етган барқарор компаниялар.

Илмий иш учун ушбу статистик маълумотлардан хулоса:

Жадваллардан кўриниб турибдики, Ўзбекистонда стартаплар сони ва уларнинг жаҳондаги ўрни кескин юқорилаган (рейтингда +19 поғона ўсиш). Бироқ, лойиҳаларнинг **61% қисми ҳали ҳам бошланғич (Pre-seed) босқичида** эканлиги ёшларда тадбиркорлик кўникмаларини шакллантириш ва венчур капиталини ривожлантириш лозимлигини илмий жиҳатдан исботлайди.